

ЕЛЕМЕНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Довга С.,
м. Івано-Франківськ

В статті висвітлена проблема професійної підготовки майбутніх вчителів щодо екологічного виховання молодших школярів, а також дано перелік завдань щодо ефективного здійснення процесу екологічної освіти.

Ключові слова: професійної підготовки майбутніх вчителів, екологічне виховання, екологічна освіта, молодші школярі.

Екологічне виховання молодших школярів передбачає певні знання і переконання, готовність виконувати певні практичні дії, що узгоджуються з вимогами бережливого ставлення до природи. Саме такими переконаннями на нашу думку повинна керуватися сучасна початкова школа, адже саме тут закладаються основи знань, умінь і навичок, формуються визначальні якості особистості.

На сьогоднішній день сфера екологічного виховання особистості опинилася в досить складній ситуації, оскільки є порушений принцип єдності навчання, виховання та розвитку. Для того щоб відновити цю рівновагу необхідно укріпити інший важливий принцип педагогічної системи – взаємодію сім'ї та школи.

У зв'язку з цим, проведені дослідження з питань сім'ї та шлюбу, взаємодії школи, сім'ї та громадськості у вихованні дітей, педагогічного всеобучу батьків, підготовки молоді до сімейного життя (Ю.П. Азаров, А.М. Афанасьєва, А.Г. Хрипкова, Д.В. Колесов, Г.А. Харчев, І.С. Кон, А.В. Петровський, І.В. Бестужев-Лада, Ю.В. Рюриков, Н.Г. Юркевич, М.В. Вовчик-Блакитна, Ю.К. Бабанський, М.В. Антропова, Т.В. Воликова, О.Я. Савченко, Н.Г. Морозова, А.О. Пінт, В.О. Сухомлинської, Н.П. Калениченко, М.В. Рождественська, Л.М. Проколенко, Д.Ф. Ніколенко, І.В. Гребенников та ін.), які вказують на актуальність і невирішеність цієї проблеми.

Сім'я та школа – два нерозривно пов'язані соціальні інститути, які відіграють найважливішу роль у пізнавальному розвитку, гуманістичному вихованні, формуванні діалектико-матеріалістичного світогляду, ідейно-політичних і моральних переконань, утвердженні певного способу мислення, поведінки й активної життєвої позиції особистості.

У вирішенні важливих завдань, які ставить держава перед сім'єю у школі в галузі екологічного виховання і навчання підростаючого покоління, особлива роль належить школі. Школа, як спеціально організований соціальний інститут навчання та суспільного виховання дітей і молоді, має здійснювати роботу по залученні сім'ї до навчально-виховної діяльності [1, с.3].

В процесі розвитку системи освіти взаємодія сім'ї та школи зазнала змін, проте напротязі всього існування цієї взаємодії, основна ініціатива у побудові системи взаємин була та залишається за школою.

Щоб сучасна школа стала справді національною, державною, гуманістичною потрібно звернути увагу на особистість вчителя. Адже вчитель – це і педагог, і викладач, і вихователь, і наставник – людина, яка має значний особистий виховний потенціал. К.Д. Ушинський вважав: "Особистість може виховувати лише особистість", і про це ми не повинні забувати, особливо, зважаючи на той час в якому ми живемо.

Оскільки у сучасному світі склалася досить складна екологічна ситуація, ті важливі завдання, які ставить сучасне суспільство перед екологічною освітою, не можуть бути вирішені без відповідної професійної підготовки педагогів.

У концепції педагогічної освіти (1998 р.) зазначено, що її основне завдання – "професійна підготовка педагога, здатного забезпечити всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства". Тобто система екологічної освіти в Україні була створена ще в 90-х рр. ХХ століття. В той час і до сьогодні у вищих навчальних закладах створені екологічні кафедри, читаються різноманітні цікаві спецкурси з екології,

розроблені навчальні програми з екології, видано чимало підручників, посібників та статей на цю тематику в різноманітних журналах. Також було створено ряд освітніх установ, які скоординують процес становлення екологічної освіти та виховання, підготовку вчителів відповідного рівня підготовки.

Звичайно, що така підготовка потребує чіткої методичної основи та відповідної організаційної системи, а також бажання вчителів і студентів займатися еколого-педагогічною самоосвітою, тобто самовдосконаленням.

Різні аспекти згаданої проблеми відображені у багатьох статтях, монографіях, дисертаціях. Поглиблений їх аналіз дає право стверджувати, що чимало питань професійної підготовки майбутніх учителів до роботи з молодшими школярами залишаються маловивченими. Разом з тим, як відомо з фундаментальних досліджень (Ш. Амонашвілі, А. Каруле, В. Котирло, В. Мухіної), передового педагогічного досвіду, саме це й набуває особливої гостроти, оскільки сьогоднішній учитель фактично не готовий розв'язувати різноманітні проблеми екологічної освіти та виховання дітей, через те, що система екологічної освіти у вищих навчальних закладах нашої країни продовжує і надалі бути фрагментарною, тобто, малорозвиненою і неефективною, тобто немає єдиної системи екологічної освіти, яка могла би досягнути всі вітки освітнього процесу, починаючи від дошкільного навчального закладу та закінчуючи вищим навчальним закладом. Тому, на сьогоднішній день є вкрай актуальною підтримка молодих вчителів, як соціальна, так інформаційна та методична з боку держави, так і з боку суспільства.

Як відомо, сучасна початкова освіта є багатопредметною. Вчителю необхідно забезпечити повноцінний навчальний процес з усіх освітніх галузей початкової школи, кожна з яких є обов'язковою, хоча їх питома вага у початковій освіті різна. По-різному вони розподіляються і на початкові предмети. Найбільш структурована освітня галузь – "мова та література". Вона передбачає вивчення української мови як рідної, державної та іноземної мови вже з 2 класу. Якщо зіставити цей розподіл з переліком предметів, що є у навчальних планах педфаків, і кількістю годин на їх вивчення, очевидно стає недооцінка ролі соціально-гуманітарних і загальнокультурних предметів у початковій школі і у професійній підготовці майбутнього вчителя, зокрема із підготовкою студентів у викладанні інтегрованих курсів, наприклад, "Основи здоров'я", "Людина і світ" ("Я і Україна"), "Природознавство", "Мистецтво" тощо. Саме останнім на нашу думку належить особлива роль при професійній підготовці майбутніх вчителів до екологічного виховання молодших школярів.

На сьогоднішній день є надзвичайно важливим оновлення змісту методичної підготовки вчителів за принципом цілісності, системності та інтеграції; врахування тих процесів, які визначають діяльність сучасної початкової школи" [2, с.2].

Професійна підготовка вчителів до ефективного здійснення комплексного процесу екологічної освіти передбачає вирішення таких завдань, іншими словами може включати так-звані блоки: еколого-теоретичний, еколого-гуманітарний, психолого-педагогічний, натуралістичний і методичний [3, с.459]. Коротко охарактеризуємо їх:

Еколого-теоретичний блок включає оволодіння педагогом умінями використовувати екологічний потенціал природничих дисциплін. Значною мірою цей аспект еколого-педагогічної підготовки студентів вирішується в рамках курсу "Людина і світ", який читається студентам всіх спеціальностей у більшості вищих навчальних закладів нашої країни. Цей синтетичний за змістом академічний курс опирається на комплекс природних наук і формує у студентів цілісну картину системи "людина – суспільство – природа". Даний курс розкриває такі поняття як: основні закономірності організації біологічних систем (організмів, популяцій, видів, біосфери), їх ієрархій, цілісності, вза-

емозалежності, раціональне використання природних ресурсів тощо.

Еколого-гуманітарного блок підготовки вчителів передбачає підвищення їх компетентності в галузі екологічно орієнтованої художньої літератури, в розкритті теми природи в музиці, літературі, живописі тощо.

Натуралістичний блок підготовки педагогів передбачає формування практичних умінь і навиків взаємодії з об'єктами як в природному середовищі, так і в домашніх умовах: вирощування рослин, спостереження та доглядання за тваринами; а також у антропогенному середовищі.

Педагогам необхідно овоїти комплекс екологічних технологій, який включає дослідницькі навички: спостереження за природними об'єктами, їх розпізнання, в тому числі по слідах, голосах, гніздах тощо; правила поведінки в природному середовищі; біотехнічні та інші природоохоронні стратегії та технології. За допомогою даних технологій у майбутніх педагогів розвиваються навички доглядання за тваринами і рослинами, зокрема, домашніми, за допомогою яких у них формуються знання з біології, фізіології, морфології певних природних об'єктів.

Психолого-педагогічний блок підготовки передбачає як загальну психолого-педагогічну підготовку: загальна, вікова і педагогічна психологія, теорія та історія педагогіки, так і спеціальну: екологічна психологія та екологічна педагогіка.

Загальну психолого-педагогічну підготовку розглядає розкриття механізмів формування екологічних уявлень людей, їх суб'єктивного ставлення до світу природи, вибору стратегій і

технологій взаємодії з природними об'єктами.

В рамках екологічної педагогіки у вчителів складається уявлення про сутність екологічної особистості, принципи, методи і прийоми її формування. Аналізуються зміст і форми процесу екологічної освіти.

Методичний блок передбачає методичну і технологічну підготовку вчителя, одержання вчителем комплексу педагогічних умінь, в результаті яких буде ефективно здійснюватись процес екологічної освіти школярів. Сюди можна віднести і проведення екскурсій на природу, організація екологічних стежок або літнього екологічного табору, проведення різноманітних шкільних свят на екологічну тематику, організація різноманітних дитячих ігор тощо.

Отже, розглянувши вищеперераховані блоки, які передбачають професійну підготовку майбутнього вчителя початкових класів до ефективного здійснення процесу екологічної освіти розуміємо, що вчитель має володіти різними варіантами побудови навчального процесу, знати не один універсальний, а кілька шляхів, придатних для досягнення мети. Також у формуванні особистості майбутнього вчителя початкових класів необхідно об'єднати загальнокультурні, психолого-педагогічні та методичні знання, вміння, способи діяльності, посилити їх професійну спрямованість, забезпечити фундаментальність професійної (базової) підготовки через запровадження державних стандартів, зміну об'єктів моніторингу, створення умов для професійної педагогічної освіти.

Література та джерела

1. Учителя и родители-воспитатели / Кол. авторов (Отв. Ред. В.Г. Пустовой). – К.: НИИ педагогики УССР, 1990. – 208 с.
2. Савченко О. Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів / О.Я.Савченко // Початкова школа. – 2001. – №7. – С.1-4.
3. ДЕРЕБО С.Д. Экологическая педагогика и психология / С.Д.Деребо, В.А.Ясвин. – Ростов-на-Дону.: Изд. "Феникс", 1996. – 480 с

В статтє освещена проблема профессиональной подготовки будущих учителей по экологическому воспитанию младших школьников, а также дан перечень задач по эффективному осуществлению процесса экологического образования.

Ключевые слова: профессиональная подготовка будущих учителей, экологическое воспитание, экологическое образование, младшие школьники

The author of the article has considered the problem of training future teachers of environmental education of young pupils, and lists the tasks for the effective implementation process of environmental education.

Key words: training of future teachers, environmental education, young pupils

УДК 371:14 (73)

СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ ПРОГРАМ ПІДТРИМКИ МОЛОДИХ УЧИТЕЛІВ У США

Зембицька Марина Володимирівна.

м.Тернопіль

У статті здійснено аналіз змісту і структури програм підтримки молодих учителів у США під час періоду їх професійної адаптації. Зокрема, визначено зміст поняття «програма підготовки молодих учителів»; з'ясовано мету, завдання, принципи й особливості розробки та реалізації програм підтримки вчителів-початківців у США; досліджено їх ефективність щодо подолання плинності педагогічних кадрів і забезпечення професійного розвитку молодих учителів.

Ключові слова: молодий учитель (вчитель-початківець), координатор програми, наставник, наставництво, програма підтримки молодих учителів, професійний розвиток.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Підготовка висококваліфікованих педагогів, здатних задовольнити потреби суспільства на сучасному етапі його розвитку, є однією з умов модернізації вітчизняної освітньої галузі. Сучасний учитель має забезпечити виховання і розвиток цілісної, цілеспрямованої, мотивованої й відповідальної особистості з максимальним

урахуванням індивідуальності учня та створенням сприятливих умов для розкриття його здібностей. Педагог ХХІ ст. має дбати не лише про ефективну організацію навчально-виховного процесу, але й про власний неперервний професійний розвиток. Вирішення поставлених завдань є можливим за умови успішної професійної адаптації вчителя протягом перших трьох років роботи за фахом, оскільки саме «період входження до професії» впливає на професійне становлення молодого фахівця і формування у вчителя-початківця стійкої мотивації до подальшого самовдосконалення і самореалізації. У цьому контексті, особливий інтерес для нас становить зарубіжний досвід, зокрема досвід США, де впродовж трьох десятиліть успішно реалізуються програми підтримки молодих учителів (ПМУ) з метою вирішення проблем кількості і якості педагогічних кадрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти підтримки молодих учителів під час входження до професії, зокрема наставництво, широко висвітлені у дослідженнях американських науковців: М. Беррілл, С. Вінман, К. Гальвез-Хьорневік,